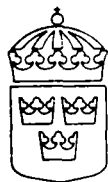

Utrikesutskottets betänkande

1987/88:2

om situationen i Afghanistan

UU
1987/88:2

Motionerna

I motion 1986/87:U232 av Alf Wennerfors (m) yrkande 1 hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts under avsnittet "Folkrätten och FN-stadgan".

I motion 1986/87:U233 av Alf Svensson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts om svenska ageranden för ett fritt Afghanistan.

I motion 1986/87:U529 av Ivar Virgin (m) yrkandena 3 och 4 hemställs

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i internationella forum påtalar Sovjetunionens brott mot gällande konventioner om vissa former av urskillningslös krigföring,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige i det internationella förhandlingsarbetet lägger särskild vikt vid en förstärkning av dessa konventioners kontrollsystem.

Bakgrund

I motionerna uppmärksammas särskilt den folkrättsliga sidan av Sovjetunionens krigföring i Afghanistan. Den sovjetiska invasionen är ett flagrant brott mot folkrätten, heter det bl. a. i motion U232. Krigföringen som sådan är därtill ett brott mot gällande konventioner, såsom konventionen om särskilt inhumana vapen och 1977 års tillägg till Genèvekonventionen, vari urskillningslösa attacker mot civilbefolkningen förbjuds. I motion U529 hänvisas i sammanhanget till den rapport som FN:s speciella rapportör avgav år 1986 och vari flera exempel ges på brott mot ifrågavarande tilläggskonvention.

Motionärerna anser att Sverige aktivt bör verka för att Sovjetunionen drar bort sina trupper från Afghanistan. Sovjetunionens brott mot folkrätten och FN-stadgan bör aktualiseras och FN:s generalsekreterares arbete på att uppnå en fredlig uppgörelse stödjas, heter det bl. a. i motion U232.

Kriget i Afghanistan har nu pågått i snart åtta år. FN:s generalförsamling har under lång tid med resolutioner som antagits med överväldigande majoritet krävt att alla utländska trupper skall dras tillbaka från Afghanistan och att det afghanska folket skall ges rätt till självbestämmande. Den svenska regeringen har upprepade gånger i FN:s generalförsamling uttryckligen ställt sig bakom resolutionens krav och påtalat Sovjetunionens allvarliga brott mot

mänskliga rättigheter i Afghanistan, bl. a. genom att göra sig skyldigt till urskillningslös krigföring.

De folkrättsregler som särskilt kommer i fråga i detta fall återfinns dels i FN:s vapenkonvention av år 1981, dels i 1977 års första tilläggsprotokoll till 1949 års Genèvekonventioner. Vapenkonventionen inriktar sig på vapen som är särskilt inhumana. Den är uppdelad på tre protokoll; ett om splittervapen, ett om landminor och andra försåtvapen och ett om brandvapen. Tilläggsprotokoll I till Genèvekonventionerna handlar om skydd för sårade, krigsfångar, civilbefolkning, m. m. I protokollet finns bl. a. ett förbud mot användning av vapen som förorsakar överflödigt skada eller onödigt lidande.

Vapenkonventionen innehåller inga effektiva instrument för kontroll av reglernas efterlevnad. Försök har gjorts att förse konventionen med en kontrollmekanism, men dessa har inte lett till resultat. Inom ramen för tilläggsprotokoll I har dock upprättats en internationell undersökningskommission, vars uppgift det är att pröva anklagelser om brott mot konventionen. Anslutningen till denna del av konventionen (artikel 90) är frivillig. Hittills har endast ett fåtal länder, däribland de nordiska, erkänt denna kommissions behörighet. Ingen öststat har anslutit sig till artikel 90.

FN:s generalsekreterare har generalförsamlingens uppdrag att söka en lösning på Afghanistanproblemet. I detta syfte har samtal förts i Genève mellan Pakistan och Afghanistan. Varken Sovjetunionen eller de stridande motståndsrörelserna i Afghanistan har deltagit i dessa samtal. Regeringen i Kabul har inlett en politik för "nationell försoning" samt föreslagit eld upphör och någon form av koalitionsregering. Parterna har också diskuterat takten för ett eventuellt tillbakadragande av de sovjetiska trupperna. Även om ett visst närmande mellan parterna kan anses ha skett i den sistnämnda frågan, tycks en allomfattande politisk lösning av konflikten inte vara nära förestående.

Ett hinder för fredsprocessen är uppenbarligen att Sovjetunionen och motståndsrörelsen i Afghanistan inte deltar i generalsekreterarens fredssamtal. Motståndsrörelsen saknar också enhetlig ledning. Exilledarna, som verkar från den pakistanska staden Peshawar, har bildat en löst sammanhållen "sjupartians", men utanför den står ett antal andra grupper. Bristen på sammanhållning inom motståndsrörelsen minskar dess möjlighet att uppträda som samtalspart.

Utskottet

Det mångåriga kriget i Afghanistan är ett av hindren mot en verklig avspänning i världen. Genom att ställa sig bakom FN-resolutionerna i frågan har det stora flertalet av världens länder tagit avstånd från den sovjetiska ockupationen av landet. Världsopinionen har också på olika sätt uttalat sitt fördömande av den folkrättsstridiga krigföring som Sovjetunionen uppenbarligen praktiserar. Fem miljoner afghaner lever som flyktingar utanför landets gränser.

En enig riksdag står bakom regeringens upprepade krav på att Sovjetunionen skall dra tillbaka sina trupper från Afghanistan och att det afghanska

folket skall ges rätt till självbestämmande. Detta krav kom åter till uttryck i utrikesministerns tal den 30 september 1987 inför FN:s generalförsamling och i regeringsförklaringen vid riksmötets öppnande den 6 oktober 1987. Regeringen har också slagit fast att den anser att Sovjetunionen bryter mot folkrättsliga regler som landet självt varit med om att utarbeta och sedemera anslutit sig till. Genom humanitärt bistånd till de afghanska flyktingarna och genom bidrag till svenska Afghanistan-kommittén har Sverige i praktisk handling sökt hjälpa dem som drabbats av kriget och förföljelserna.

Så länge sovjetiska trupper finns i Afghanistan och landet förmenas rätten till självbestämmande finns det enligt utskottets mening anledning för regeringen att uttala sitt fördömande av Sovjetunionens handlande. För en politisk lösning av konflikten krävs ett fullständigt tillbakadragande av de sovjetiska trupperna. En förutsättning torde vidare vara att parterna i konflikten når samförstånd om en oberoende regering i Kabul. Motståndsrörelsen måste därför ges tillfälle att delta i förhandlingar om landets framtid. En lösning försvåras självfallet om ett förhandsvillkor är att den nuvarande regeringen i Kabul skall ha ett dominerande inflytande i en framtida regering. Samtidigt måste goda framtida relationer mellan Afghanistan och dess grannar eftersträvas.

Den svenska regeringen bör självfallet påtala fortsatta brott mot folkrättsliga regler. Det är beklagligt att gällande konventioner på detta område – främst FN:s vapenkonvention och första tilläggsprotokollet till 1977 års Genèvekonventioner – inte är försedda med ett effektivt kontrollsystem. Detta bör dock enligt utskottets mening inte avhålla regeringen från fortsatta ansträngningar att effektivisera folkrätten på detta och andra områden. Folkrätten stärks om brott mot dess regler ständigt påtalas, vilket torde vara ett av motionärernas syften.

Utskottet föreslår att riksdagen anser motion U233 och förevarande yrkanden i motionerna U232 och U529 besvarade med vad utskottet anfört.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen förklarar yrkande 1 i motion 1986/87:U232, motion 1986/87:U233 och yrkandena 3 och 4 i motion 1986/87:U529 besvarade med vad utskottet anfört.

Stockholm den 22 oktober 1987

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Axel Andersson (s), Rune Ångström (fp), Maj-Lis Löow (s), Anita Bråkenhielm (m), Bengt Silfverstrand (s), Karl-Erik Svartberg (s), Maria Arnholm (fp), Gunnar Hökmark (m), Nils T Svensson (s), Britta Hammarbacken (c), Oswald Söderqvist (vpk) och Inger Koch (m).

